

CLEMENS WISSE

De Lommerhof

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

Het is zondagmiddag en voor even ligt het werk stil in het kleine dorp aan het Waardermeer. Een gezapige rust heerst er in en rondom de Lommerhof, een oude hoeve die wordt overschaduwd door hoge kastanjabomen. De oprijlaan naar de kapitale boerderij wordt omzoomd door forse populieren, die de vader van de huidige boer, Geurt Donkervaat, nog geplant heeft. Aan het einde van de laan loopt de kromme vaart die uitmondt in het meer. Over de vaart ligt een ophaalbrug met ernaast een smalle loopplank, beter bekend als 'de draai', omdat deze, als de brug omhoog staat, over de vaart gedraaid kan worden. Voor de schippers is een opstaande brug makkelijk en voor de bewoners van de hoeve is het minder moeite de draai te bedienen dan de zware brug, die alleen maar neer hoeft als de boer er met de brik of de kapwagen overheen moet. Minstens twee keer per week moet de brug neer. Op vrijdag als de boer met de brik naar de markt gaat en op zondag als de familie in de kapwagen de zondagse plicht in de dorpskerk gaat vervullen.

Een steen in de gevel van de hoeve maakt duidelijk dat de naam Donkervaat al vanaf

de bouw in het jaar 1748 aan de Lommerhof verbonden is. De eerste steen werd in dat jaar namelijk gelegd door ene Dammes Donkervaat. Het is wel zeker dat Geurt Donkervaat, de huidige boer van de Lommerhof, een verre nazaat van die Dammes is. De Donkervaaarts staan bekend om hun norse uiterlijk en rechtlijnige karakter. Geurt maakt daarop geen uitzondering. Tijdens zijn eerste huwelijk was er geen land met hem te bezeilen, Hij trouwde op stand met Kee Versmaad, die, helaas voor haar en Geurt, geen kinderen kon krijgen. Na ruim tien jaar elkaar het leven zuur gemaakt te hebben, stierf Kee na een kort ziekbed. Ingewijden menen dat Kee eerder van verdriet dan aan haar niet zo ernstige ziekte gestorven is. Ver over de veertig was Geurt toen hij voor de tweede keer trouwde met de veel jongere Truitje Voortman.

Toen zij voor de eerste keer in verwachting was fleurde hij helemaal op, maar toen niet de verwachte zoon maar dochter Rietje geboren werd, verviel hij weer in zijn oude gemopper. Gelukkig voor Truitje schonk ze de boer nog twee zonen, eerst Leen en ruim een jaar later Cornelis. Deze Cornelis is het die de gezapige rust op de Lommerhof die zondagmiddag ver-

stoort door een keel op te zetten als zijn broer Leen zijn glazen potje met watervlooien omver trapt en daar nog lol in heeft ook.

‘Gemenerik!’ scheldt Cokkie, zoals de jongste in het gezin Donkervaat al vanaf zijn geboorte genoemd wordt. ‘Ik zal het tegen moe zeggen, hoor!’ Enkele keren is hij zijn broer na de zoveelste pesterij woedend in de blonde haren gevlogen, maar dat waagt hij niet meer. Hoewel Leen met zijn acht jaren maar een goed jaar ouder is dan Cokkie, is hij bijna een kop groter en veel forser gebouwd. Hij is echt een zoon van vader Geurt, met zijn lengte van een meter negentig en brede schouders. Cokkie is tenger en lijkt meer op zijn moeder, die ze, toen zij klein was, nariepen: ‘Truitje kan door een fluitje!’ De plaaggeesten doelden toen op de frêle gestalte van de kleine Truitje Voortman. Truitje was niet alleen tenger, maar het was ook een bedeesd meisje, dat tot op latere leeftijd timide bleef. Als dochter van de rijke boer Leen Voortman was zij een aantrekkelijke partij voor boerenzoons van haar leeftijd, maar Truitje beweerde steeds dat zij nog niet aan verkering toe was. Dit tot woede van vader Leen, die ook nog boos werd op zijn vrouw, omdat deze Truitje de hand boven het hoofd hield.

Totdat alle welgestelde boerenzoons voorzien waren en Truitje dreigde over te schieten. Amper zesentwintig was ze toen ze door haar vader aan de achttien jaar oudere weduwnaar Geurt Donkervaat gekoppeld werd. Tranen met tuiten heeft ze gehuild, maar toen hielp er geen lieve moeder meer aan. Truitje trouwde met Geurt. Ze houdt niet van de veel oudere boer, maar wel van haar kinderen en vooral van Cokkie, die door haar man steevast Cor genoemd wordt.

Cokkie is de naam voor een kleuter en niet voor een knul van bijna zeven jaar, is zijn mening. Voor hem heten de kinderen Riet, Leen en Cor. Ook Geurt houdt van zijn kinderen, maar zijn oogappel is toch Leen. In hem ziet hij zichzelf als kind terug. 'Een echte Donkervaat,' zegt hij tegen iedereen die het maar horen wil en hij begrijpt niet dat sommige mensen dan een beetje meesmuilend hun schouders ophalen. Ze spreken hun gedachten niet uit, maar menen wel dat het helemaal geen pré is als een 'echte Donkervaat' betiteld te worden. Zuurpruimen zijn het, de Donkervaaits, en van hun schoolgaande kinderen hebben ze wel begrepen dat die kleine Leen Donkervaat ook al een ettertje is. Een pestkop eersteklas en

nog gemeen ook. Kinderen van daggelders en knechten krijgen van de ouders de boodschap mee maar een beetje uit de buurt van Leentje Donkervaart te blijven en zeker geen bonje met hem te zoeken. Zij zijn van de rijke boeren afhankelijk en ze weten dat Geurt Donkervaart veel invloed in hun dorp heeft.

‘Moe, Leen heeft mijn potje met water-vlooien omgeschopt en nou ben ik ze allemaal kwijt!’ Cokkie komt stampend van machteloze woede de huiskamer van de hoeve binnen en hij merkt dan niet dat hij zijn moeder wakker maakt met zijn geschreeuw. Het is op de grote hoeve iedere morgen vroeg dag en de boerin is even in haar stoel ingedut. Zij staat ’s morgens gelijk op met de boer, maar deze heeft het voorrecht ’s middags na het eten zijn middagdutje te doen. Op zondag duurt dat dutje wat langer dan in de week. Boerinnen hebben meer plichten dan rechten en ze hebben bovendien niet veel in de melk te brokkelen, Truitje al zeker niet. Haar man maakt de dienst uit en zij probeert het hem dan ook maar zo goed mogelijk naar de zin te maken. Ze schrikt van de kleine jongen en dat niet alleen, ze is ook bang dat hij de boer wakker zal maken. Vooral als het Cokkie is, kan de boer er erg nijdig om worden. Bij

Leentje ziet hij veel kattenkwaad door de vingers. Hij zou Cokkie uitlachen als hij de reden van diens woede zou vernemen.

‘Je moet niet zo schreeuwen, jongen!’ probeert de boerin de woede van haar jongste te temperen. ‘Pa ligt te slapen en als je hem wakker maakt met je geschreeuw dan weet je wel wat je te wachten staat.’ Een gebruikelijke straf voor lastige kinderen is verbanning naar de zolder van de hoeve en als dat kort voor het eten gebeurt, dan schiet ook die maaltijd erbij in. De boerin weet dat en Cokkie ook.

‘Pa moet Leen naar de zolder trappen,’ zegt hij dan ook als reactie op de waarschuwing van zijn moeder. Maar de laatste schudt haar hoofd.

‘Als jij pa wakker maakt, dan ga jij naar de zolder en niet Leen!’

‘Maar Leen heeft mijn vlooienvotje omgeschopt en dan verdient hij toch straf!’ De conclusie van de kleine jongen is wel logisch, maar met zijn zes jaren weet hij nog niet dat grote mensen er vaak een andere logica op na houden dan kleine kinderen.

‘Kom nou maar even bij me zitten, dan zal ik je tranen drogen en dan vertel jij me eens precies wat er allemaal gebeurd is, maar niet schreeuwen, hoor!’ De boerin trekt de kleine

jongen op haar schoot en als er vanuit de bedstee geen ander geluid komt dan een licht gesnurk, is zij pas gerust.

Nog wat nasnikkend vertelt Cokkie dat hij met een schepnetje wel minstens twintig watervlooien gevangen en in een glazen potje gedaan heeft. 'En toen kwam Leen en die wilde mij mijn netje afpakken om ook vlooien te vangen en omdat ik dat niet wilde schopte hij mijn potje om, de rotzak!'

Truitje moet glimlachen om de grote woorden van de kleine jongen, maar zij heeft ook een vermaning. 'Je weet dat ik er een hekel aan heb dat je alsmaar aan de slootkant speelt.'

'Ik speel niet aan de slootkant, moe; ik vang watervlooien.' Cokkie noemt alles wat in het water beweegt, watervlooien, 'Hoe je het noemt, moet je zelf weten, maar ik vind het eng. Als je in het water valt en verdrinkt hebben wij geen Cokkie meer! En dat zouden wij heel erg vinden.'

'Leen niet, denk ik,' zegt Cokkie tot schrik van Truitje, maar voordat zij kan reageren gaat Cokkie verder: 'Je moet tegen pa zeggen dat hij Leen naar de zolder stuurt, want Leen is een gemenerik en hij pest me altijd.'

'Ik zal Leen zelf wel een standje geven,' be-

looft ze haar zoontje, maar aan zijn gezichtje te zien is hij daar niet erg van onder de indruk. Hoe jong hij ook is, hij weet kennelijk zelf al hoe de verhoudingen in het gezin zijn. In Cokkie ziet de boerin zichzelf terug. Over een week gaat Cokkie ook voor het eerst naar school. Haar jongste gaat alweer naar de grote school. Ze moet ervan zuchten. Hoe zal Cokkie zich weren tegen de plagerijen van de kinderen, want dat hij met zijn tengere gestalte geplaagd zal worden, staat voor Truitje wel vast. Toen Rietje voor het eerst naar school ging heeft ze daar niet zo bij stilgestaan, maar met Cokkie ligt dat anders. Het is wel een echte jongen, maar hij is erg gevoelig, veel gevoeliger dan Leentje. Om hem hoeft ze zich wat pesterijen betreft geen zorgen te maken. Leentje is eerder oorzaak van problemen dan het slachtoffer. Op steun van Leentje hoeft Cokkie ook niet te rekenen. Die zal er eerder lol in hebben als ze haar jongste op zijn huid zitten dan hem te hulp schieten. Durfal Leentje scheldt Cokkie vaak uit voor 'schijtebroek' als deze niet wil meedoen met gevaarlijke spelletjes.

'Krijg ik wat lekkers, moe?' verradt de kleine jongen zijn aanwezigheid en dan bedenkt Truitje dat ze thee moet gaan zetten, want het

is bijna melktijd.

‘Ga maar op je eigen benen staan, dan krijg je straks een babbelaar,’ zegt Truitje, de wat gekalmeerde Cokkie van haar schoot tillend.

‘Mag ik hem nu alvast hebben, moe?’ zeurt Cokkie nog even door, maar moeder heeft nu geen tijd meer voor hem. Geurt Donkervaat komt met een slaperig en zuur gezicht uit de bedstee en mompelt dat hij best nog wat langer had willen slapen. ‘Heb je al thee, vrouw?’ vraagt hij een stoel bij de tafel trekkend en met een blik op de klok: ‘Het is de hoogste tijd!’

‘Hij moet nog een minuutje trekken en dan is de thee klaar. Zet jij alvast de kommen maar op tafel, Rietje,’ draagt Truitje haar dochttertje van negen op. Handig doet Rietje het en dat levert haar een complimentje van vader op.

Tegelijk met Leentje komt de knecht Siem Kroost binnen. Het is op de Lommerhof gebruikelijk dat er voorafgaande aan het melken gezamenlijk theegedronken wordt.

‘Goeiemiddag samen,’ groet Siem en ook hij trekt een stoel bij de tafel. Als Truitje hem de koektrommel voorhoudt neemt hij een koekje en doopt dat in de thee alvorens het genietend op te peuzelen. Met nog maar enkele zwarte tanden in zijn mond kan Siem niet zo goed